

УДК 618,,452.120":378.661(477.74)

DOI 10.54229/2226-2008-2021-6-15

І. З. Гладчук, В. Г. Марічереда, В. П. Міщенко,
Н. М. Рожковська, Г. С. Манасова, М. В. Шаповал

КАФЕДРИ АКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ 120 РОКІВ

Одеський національний медичний університет МОЗ України, Одеса, Україна

УДК 618,,452.120":378.661(477.74)

DOI 10.54229/2226-2008-2021-6-15

І. З. Гладчук, В. Г. Марічереда, В. П. Міщенко, Н. М. Рожковська, Г. С. Манасова, М. В. Шаповал

КАФЕДРИ АКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ 120 РОКІВ

Одеський національний медичний університет МОЗ України, Одеса, Україна

Кафедра акушерства та гінекології Одеського національного медичного університету незабаром відзначатиме 120 років свого заснування. Кафедра акушерства, жіночих і дитячих хвороб була організована 13 червня 1902 року на базі медичного факультету Новоросійського університету і стала першою такою кафедрою на півдні України. Протягом цього історичного періоду кафедра акушерства та гінекології зазнавала значних змін, але її слава історія завжди була спрямована на розвиток акушерсько-гінекологічної служби країни. Сьогодні це одна з найвідоміших кафедр не тільки України, а й усієї акушерсько-гінекологічної спільноти європейських та світових наукових кіл. Традиції попередників нині продовжують науковці кафедри.

Ключові слова: Одеський національний медичний університет, кафедра акушерства та гінекології, 120 років.

UDC 618,,452.120":378.661(477.74)

DOI 10.54229/2226-2008-2021-6-15

I. Z. Gladchuk, V. G. Marichereda, V. P. Mishchenko, N. M. Rozhkovska, G. S. Manasova, M. V. Shapoval

DEPARTMENT OF OBSTETRICS AND GYNECOLOGY OF ODESA NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY CELEBRATES 120 YEAR ANNIVERSARY

The Odesa National Medical University MH of Ukraine, Odesa, Ukraine

This year the Department of Obstetrics and Gynecology of Odesa National Medical University celebrates 120 years of its foundation. The Department of Obstetrics, Women's and Children's Diseases was organized on June 13, 1902 on the basis of the Medical Faculty of Novorossiysk University and became the first department in the south of Ukraine. During this historical period, the Department of Obstetrics and Gynecology has undergone significant changes, but its glorious history has always been detected to development of obstetrics and gynecology in the country. Today it is one of the most famous departments not only in Ukraine, but also in the whole obstetric and gynecological community of European and world scientific circles. The traditions of the predecessors are now continued by scientists of the department.

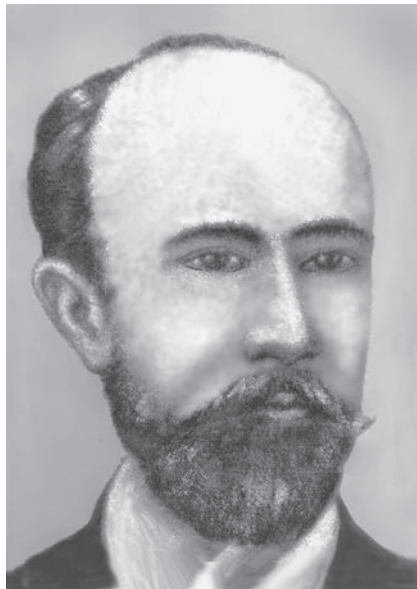
Key words: Odesa National Medical University, Department of Obstetrics and Gynecology, 120 years.

Кафедра акушерства, жіночих і дитячих хвороб була організована 13 червня 1902 року на базі медичного факультету Новоросійського університету і стала першою такою кафедрою на півдні України. Першим завідувачем кафедри на підставі конкурсу був призначений приват-доцент Медико-хірургічної академії, доктор медицини, професор **Василь Миколайович Массен**, який впроваджував методи викладання дисципліни на зразок західноєвропейських університетів, забезпечував кафедру навчальним обладнанням [1, 5, 9].

В 1890 році В. М. Массен захистив дисертацію на ступінь доктора медицини «Способ Apostoli. Краткий очерк по истории теории и практики. Личная клиническая проверка». З 1902 по 1904 рік поряд з професором В. М. Массеном працювали асистент приват-доцент А. А. Онуфрієв і ординатори: І. П. Радецький, А. К. Клисич, Ф. В. Букоємський, Г. І. Томсон, С. І. Уфтяжанінов, В. В. Гласек та ін. Але у вересні 1904 року в перерві між лекціями В. М. Массен передчасно пішов із життя в молодому віці. Тимчасово завідувачами кафедри працювали приват-доцент А. А. Онуфрієв, професор М. О. Щеголев, професор П. Я. Борисов, доктор медицини П. Т. Садовський [6].

З 1905 по 1927 рік, протягом 22 років, кафедрою акушерства і жіночих хвороб при медичному факультеті Новоросійського університету завідував професор **Всеволод Миколайович Орлов**. Протягом 10 років він також був керівником першого Одеського міського пологового будинку (1908–1918). Професор В. М. Орлов постійно вдосконалював викладання дисципліни, робота кафедри була спрямована на

В. М. Массен

В. М. Орлов

покращення діагностики та лікування, приділяв величезну увагу оснащенню операційних та пологових залів, придбанню сучасного обладнання та інструментарію, вивченню і впровадженню нових методик ощадної, органозберігаючої хірургії (консервативні міомектомії, збереження яєчників за можливості). В. М. Орлов запровадив експрес-діагностику під час операцій, сприяв відкриттю бактеріологічних і патологоанатомічних лабораторій, бібліотеки. В акушерстві впроваджував профілактику післяпологових інфекційних ускладнень, ретельне дотримання правил асептики і антисептики. Під його керівництвом акушерсько-гінекологічна клініка за результатами лікування, надання допомоги, оперативною активністю піднялась на рівень зразкової європейської клініки, стала центром навчання лікарів з інших міст оперативної техніки [8].

У клініці та пологовому будинку завжди працювали надштатні ординатори, інколи 20–25 лікарів. Операційні зали були пристосовані для роботи зі студентами. Велике значення надавалось самостійній роботі студентів, відпрацюванню прак-

тичних навичок на фантомі, для чого виділявся відповідний інструментарій, який поповнювався щороку. Кожний студент мав змогу виконувати комплексне амбулаторне обстеження і лікувальні маніпуляції. Тематичні таблиці, малюнки, що значно полегшували викладання предмету, були виготовлені викладачами власноруч [7].

Педагоги кафедри особливу увагу приділяли вмінню студента проводити диференційну діагностику захворювання, що сприяло розвитку клінічного мислення. В. М. Орлов установив правило обов'язкового чергування студентів старших курсів і всіх лікарів, які працювали в університетській клініці, Пологовому притулку (Пологовий будинок ім. Лабур) і сам особисто керував їхньою роботою, допомагав розібратися у кожному складному випадку [8].

Щоб розширити можливості клінічної роботи і навчальної бази для студентів і молодих лікарів, він у 1908 році обійняв посаду директора Одеського міського пологового будинку, а згодом об'єднав пологовий будинок з університетською акушерською клінікою. Його популярність як лікаря сприяла

надходженню великої кількості пацієнтів, проведенню оперативних втручань, пологів (до 5000 на рік), що давало змогу молодим лікарям пройти необхідну практичну підготовку [3].

У ці роки на кафедрі почав діяти музей мікро- і макроскопічних патолого-анатомічних препаратів. В 1905 році було вирішено створити наукову бібліотеку при акушерсько-гінекологічній клініці. Перші книжки були подаровані вдовою професора В. М. Массена. Бібліотека поповнювалась періодичними виданнями німецькою, французькою та англійською мовами.

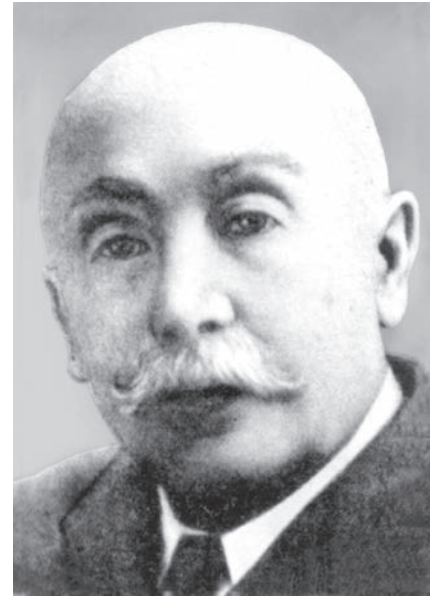
Під керівництвом професора В. М. Орлова розвивалась одеська наукова акушерсько-гінекологічна школа. Дисертаційні роботи на ступінь доктора медицини захистили майбутні професори В. О. Мішин, Б. К. Гогоберідзе, Г. Ф. Цомакіон, В. Д. Брант, дисертаційні роботи підготували й інші провідні лікарі (Музальов, Неводновевський, Цирко, Лавринович, Мансветов, Релішоні, Недлер, Ширшов, Галіцер, Кривошеїн та ін.). Приват-доценти Г. І. Томсон і Ф. В. Букоємський були обрані професорами Одеських вищих жіночих курсів, згодом — Одеського медичного інституту. Учні професора Орлова обійняли посади завідувачів кафедр в інших університетах: В. Д. Брант у Харкові, Б. К. Гогоберідзе — в Тифлісі, Г. Ф. Цомакіон — у Катеринославі [1, 9].

В. М. Орлов був не лише непересічною особистістю, талановитим лікарем, блискучим хірургом, а й привітною людиною, турботливим керівником, який прислухався до думки інших колег, завжди допомагав своїм досвідом, заслужив справжню любов і повагу співробітників та учнів.

З 1905 по 1927 рік разом з професором В. М. Орловим працювали асистенти: приват-доцент В. Д. Брант, Б. К. Гогоберідзе, В. О. Мішин, Л. Л. Андреолетті, А. Г. Шайкевич, Г. Ф. Цомакіон; лікарі: Г. К. Живатов, Ф. А. Варшавський, А. А. Зарницький, Г. А. Попов; ординатори: М. Е. Ропопова-Виноградова, М. І. Нікольський, В. М. Ємельянов, Ф. Ф. Непомуцький, І. Д. Датошвілі, В. А. Семковський, В. Н. Смоленський, К. Д. Голубаш, І. А. Лазарев, Г. Г. Хечінов, С. В. Яловичов, В. К. Лунге, Е. С. Коган, Д. І. Кукурічкін, В. Костющенко, Л. С. Сахаров, К. К. Опочинський, Л. Язвинський, А. А. Попов, В. Подзонов, Е. Нейдллігер, А. Тимченко, Г. К. Живатов, В. Бризгалов, Б. Павловський, І. Рязанов, Є. Бочковський, О. І. Хлопецька, К. Я. Коробіцин, М. Р. Коган, Е. Л. Ширяєва, А. Х. Бабадагли, А. М. Ольшанецький, Р. Б. Турецька, Г. О. Біжо, Б. Я. Дондиш і багато інших.

У 1927 році професор В. М. Орлов очолив наукову Спілку акушерів-гінекологів Одеси. Він був автором понад 60 наукових праць з вдосконалення діагностики і хірургічного лікування гінекологічних захворювань, акушерсько-гінекологічній казуїстики, в тому числі «Курс по общей терапии женских болезней» (1903), «Учебник женских болезней» (1916, 1923), «Оперативное акушерство» (1925) та ін. Наукові та практичні досягнення В. М. Орлова сприяли вихованню лікарів, науковців. Професор В. М. Орлов залишиться в історії медицини видатним вченим і практиком одеської школи акушерів-гінекологів [8].

Після смерті В. М. Орлова на посаді завідувача кафедри короткий час (1928–1929) пе-

Г. І. Томсон

ребував професор **Герман Іванович Томсон**.

Одеський період життя Г. І. Томсона починається із 1889 року, коли він працював асистентом, помічником старшого лікаря Євангелічної лікарні. Брав участь у російсько-японській війні як старший ординатор і головний лікар шпиталю. У 1896 році Г. І. Томсон захистив дисертацію на здобуття ступеня доктора медицини "Ueber die Beeinflussung der peripherien Gefasse durch pharmakologisch Agentien" [1].

З 1900 по 1913 рік працював спочатку консультантом і акушером-гінекологом лікарні Червоного Хреста; з 1907 року — приват-доцент Новоросійського університету, а з 1913 року — викладач і завідувач гінекологічної клініки Вищих жіночих медичних курсів до їхнього злиття з Одеським медичним інститутом у 1920 році. В 1920 році очолив 2-гу гінекологічну клініку інституту, яка була закрита у 1922 році. З 1923 по 1928 рік завідував акушерською шпитально-терапевтичною клінікою Одеського медичного інституту. Г. І. Томсон — автор понад 90 наукових пуб-

лікацій, серед яких монографія «Оперативная гинекология» (посібник для лікарів і студентів) (1913). Переважну кількість праць надруковано німецькою мовою у зарубіжних виданнях [3].

З 1930 по 1939 рік кафедру завідував професор **Георгій Федорович Цомакіон**, представник одеської акушерсько-гінекологічної школи, який у 1910 році закінчив медичний факультет Новоросійського університету [1].

Професор Г. Ф. Цомакіон в університетські роки багато часу приділяв вивченню анатомії у професора Батуєва, гістології у професора Маньковського, на кафедрі патологічної анатомії. Хист до малювання та добрі знання анатомії, гістології сприяли тому, що Георгій Федорович зробив у студентські роки рисунки до підручника В. М. Орлова (видання 1916 року і наступне видання); до оперативної гінекології Г. І. Томсона (1913); про чуму і холери в Одесі (1910), до видання професора Кишенського (1911); до лекцій з оперативної хірургії П. І. Дяконова, Ф. А. Рейна і М. К. Лисьонкова; до дисертації В. П. Філатова про вплив токсичних речовин на око тощо [4].

У квітні 1911 року зайняв посаду штатного ординатора акушерсько-гінекологічної клініки Новоросійського університету. У 1918 році склав докторантський екзамен. З 15 березня 1930 року професора Г. Ф. Цомакіона Наркомздрав'я України перевів на посаду директора госпітальної акушерсько-гінекологічної клініки Одеського медичного інституту, а восени цього ж року — ще й директора факультетської акушерсько-гінекологічної клініки. В 1931 році обидві клініки були об'єднані і навесні 1932 року

Г. Ф. Цомакіон

переведені на територію 2-ї клінічної лікарні Одеси [3].

В 1934 році професор Цомакіон працює також директором акушерсько-гінекологічної клініки Виробничого медичного інституту при 2-й клінічній лікарні. Заняття проводив на базі 1-ї гінекологічної клініки Одеського медичного інституту. У ті роки професор провів реорганізацію музею, зібрав велику колекцію клінічних малюнків. Вдосконалював методи органозбережливого хірургічного лікування, ощадного ставлення до тканин (менші розрізи, відмова від введення салфеток у черевну порожнину тощо), зменшення хірургічного травматизму, гуманного ставлення до пацієнтів.

У 1935 році Г. Ф. Цомакіону присвоєно звання доктора медичних наук кваліфікаційною комісією Наркомунздрав'я УРСР. З 1933 року професор Г. Ф. Цомакіон активно продовжував вести роботу секції акушерів-гінекологів єдиної медичної спілки в місті Одесі. Під його керівництвом вивчалися питання етіології, патогенезу, клінічного перебігу пухлинних захворювань жіночих

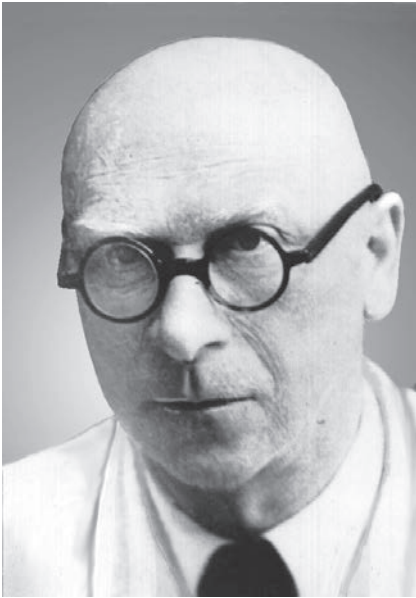

Б. К. Гогоберідзе

статевих органів. Професор Г. Ф. Цомакіон — автор 38 наукових праць з актуальних питань акушерства і гінекології [4].

В 1940–1941 роках завідував кафедрою акушерства та гінекології **Борис Костянтинович Гогоберідзе**, який закінчив із відзнакою медичний факультет Новоросійського університету в 1908 році, а з 1909 по 1912 рік працював штатним ординатором кафедри акушерства та гінекології Новоросійського університету, якою керував професор В. М. Орлов. З 1913 по 1914 рік виконував обов'язки асистента цієї кафедри. У 1919 році захистив докторську дисертацію на тему «До питання вуглеводного харчування зародка». В 1921 році обраний доцентом кафедри акушерства та гінекології Тбіліського університету, у 1930 році йому було присвоєно звання професора. У 1931–1932 роках завідував кафедрою біології та патології жінки стоматологічного факультету, а з 1932 року — кафедрою акушерства та гінекології педіатричного факультету Тбіліського університету. У зв'язку із за-

Г. К. Живатов

А. М. Агаронон

О. І. Малінін

криттям цієї кафедри у 1940 році переїжджає до Одеси і обіймає посаду завідувача кафедри акушерства та гінекології медичного інституту. В 1942 році повернувся до Грузії, де працював завідувачем кафедри акушерства та гінекології Тбіліського медичного інституту [1, 5].

Професор Б. К. Гогоберідзе — автор понад 60 наукових праць, у тому числі підручника «Оперативне акушерство та оперативна гінекологія». Головним напрямом наукової діяльності Б. К. Гогоберідзе було вдосконалення методів оперативного лікування в акушерстві та гінекології.

Григорій Костянтинович Живатов завідував акушерсько-гінекологічною клінікою в період тимчасової окупації міста Одеси в 1941–1944 роках, один рік був деканом медичного факультету і завідував кафедрою акушерства та гінекології педіатричного і санітарно-гігієнічного факультету (1936–1948). Закінчив медичний факультет Новоросійського університету в 1915 році, служив в армії молодшим ординатором шпиталю. З 1918 по 1920 рік працював ординатором аку-

шерсько-гінекологічної клініки в Одесі, з 1924 року — асистентом, з 1927-го — приват-доцентом, доцентом, з 1931 по 1932 рік — завідувачем кафедри. У 1929 році Г. К. Живатов захистив докторську дисертацію «Грязелікування жіночих хвороб», він є автором 57 наукових праць з проблем консервативного та оперативного лікування гінекологічних хворих [1, 5].

Складні передвоєнні та воєнні часи залишили свій слід у розвитку науки того часу. У 1941–1945 роках співробітники кафедри акушерства та гінекології під керівництвом професора Г. К. Живатова зберегли не лише майно клініки, а також її добрі традиції, після звільнення Одеси брали активну участь у відновленні медичного інституту.

Професор **Ашот Мойсейович Агаронон** завідував кафедрою акушерства та гінекології лікувального факультету і очолював клініку в 1945–1954 роках [1, 5].

Чимало сил і енергії витрачено співробітниками кафедри на відновлення клініки після війни. Основними напрямками наукової роботи того часу були дослідження в галузі рент-

генології при гінекологічних захворюваннях. Вивчалися питання ендокринології, онкології, акушерських кровотеч, здоров'я новонароджених дітей.

У доробку професора А. М. Агаронова понад 68 друкованих наукових праць. Серед них монографія «Оперативное акушерство» (два видання; 1961), «Влияние тимуса и коры надпочечника на развитие матки», довідник «Рецепти в акушерстве и гинекологии» (два видання: 1935; 1940). Велике значення мають праці, присвячені питанням рентгенодіагностики в акушерстві та гінекології, дослідження в галузі ендокринології, діагностики та лікування злоякісних новоутворень жіночих статевих органів, застосування вітаміну К в акушерстві та при реанімації новонароджених.

Ім'я професора А. М. Агаронова пов'язане з активною громадською та педагогічною діяльністю.

В 1954–1965 роках кафедрою акушерства та гінекології лікувального факультету завідував професор **Олександр Іванович Малінін**.

У 1929 році О. І. Малінін захистив дисертацію на здобут-

тя наукового ступеня доктора медичних наук на тему «К вопросу о влиянии желтого тела и интерстициальной железы на зачатие».

Професор О. І. Малінін є автором понад 60 наукових праць, присвячених різноманітним питанням оперативної гінекології, профілактиці післяпологових гнійно-септичних ускладнень, особливо маститів, показанням і протипоказанням до гемотрансфузій в акушерській і гінекологічній практиці [1, 5].

З 1965 по 1968 роки кафедрою акушерства та гінекології лікувального факультету роки завідував професор **Іван Миколайович Рембез**, який в 1962 році захистив докторську дисертацію, а у 1963 році став професором кафедри акушерства та гінекології.

З 1974 року Іван Миколайович працював в місті Одесі спочатку в установах охорони здоров'я, згодом — професором кафедри акушерства та гінекології факультету вдосконалення лікарів Одеського медінституту (до 1986 року).

Основним напрямом роботи кафедри на той час були питання гінекологічної хірургії, рентгенологічної діагностики в акушерстві та гінекології.

Професор І. М. Рембез опублікував понад 150 наукових праць з актуальних питань акушерства та гінекології, зробив вагомий внесок у розвиток оперативного акушерства та гінекології. Серед його наукової спадщини — два розділи «Практического акушерства» за редакцією академіка А. П. Ніколаєва «Служба крови в родильном стационаре» і «Основные вопросы оперативного акушерства», монографія «Препараты гиалуронидазы и их

І. М. Рембез

применение в акушерско-гинекологической клинике», «Перевязка магистральных артерий малого таза с целью остановки кровотечения», «Розриви матки», «Оперативна гінекологія» (два видання: 1966; 1985) тощо. Великою популярністю у студентів і молодих лікарів користувалась його книга «Оперативна гінекологія». Вимоги до хірурга Іван Миколайович виклав у такий спосіб: «Ми повністю погоджуємось із думкою старих хірургів, які вважали, що потрібно оперувати *cito, tuto et jucundo*, тобто швидко, безболісно та безпечно (К. К. Скробанський, 1938)». Професор І. М. Рембез запам'ятався соратникам не лише як блискучий хірург, але й як справжній клініцист і наставник молоді, який любив навчати, щедро ділився лікарським досвідом, був науковим керівником кандидатів і докторів наук, виховав чимало талановитих лікарів.

З 1968 по 1990 рік кафедрою акушерства та гінекології завідувала професор **Вікторія Андріївна Соляник-Шилейко**.

В 1956 році Вікторія Андріївна захистила кандидатську дисертацію на тему «Вплив

В. А. Соляник-Шилейко

перебігу пологів та післяпологового періоду на лактацію в ранньому її періоді». У 1967 році — докторську дисертацію на тему «Ізоімунізація організму вагітної та попередження пов'язаних з нею ускладнень». У 1970 році затверджена у вченному званні професора по кафедрі акушерства та гінекології Одеського медичного інституту ім. М. І. Пирогова [1, 9].

Під керівництвом В. А. Соляник-Шилейко співробітники кафедри вивчали науково-практичні аспекти взаємовідношень організму матері й плода при ізоімунізації за резус-фактором та системою АВ0 (доценти І. О. Пенанен, В. Я. Івченко, І. В. Бордюжевич); екстрагенітальної патології в акушерстві (доцент О. Б. Задорожна); прогнозування ризику розвитку гестаційних ускладнень за допомогою комп'ютерних програм (Є. Л. Чуднявцев); серцево-судинних захворювань і вагітності (доцент Г. Т. Хмиз); профілактики порушень репродуктивної функції в умовах несприятливого професійного навантаження (доцент К. Ф. Ковшар); перебігу вагітності у хворих з цукровим діабетом, гестозами, профілак-

тики кровотеч, пов'язаних з вагітністю, проблем безплідності. Значні успіхи були досягнуті у розробці нових методів діагностики, терапії хронічних запальних процесів жіночих статевих органів з використанням автовакцини (професор В. Ф. Нагорна); інгібіторів протеаз (асистент Ю. П. Ганжара); вакуум-електрофорезу (асистент А. С. Андреева); розчину кобальту (асистент С. В. Шеїн); біостимуляторів (доцент О. О. Зелінський, асистент А. З. Назаренко); голкорексфлексотерапії (асистент О. Д. Телющенко). Основою нового наукового напрямку в медицині України стали роботи В. М. Запорожана з кріохірургії в гінекології.

Під керівництвом В. А. Соляник-Шилейко виконано і захищено три докторських і 24 кандидатські дисертації.

Великою популярністю у студентів користувався науковий студентський гурток. Студенти-науковці були учасниками і переможцями обласних, республіканських, всесоюзних конференцій. У 70-ті роки за роботу студентського наукового гуртка відповідав тоді ще кандидат медичних наук О. О. Зелінський, який своїм власним прикладом високої порядності, працездатності, професіоналізму сприяв вихованню нового покоління молодих вчених [5].

Завучем кафедри у ті часи працювала кандидат медичних наук, доцент Галина Терентіївна Хмиз (1920–2001). Галина Терентіївна була висококваліфікованим педагогом, вихователем, вчителем і лікарем, яка самовіддано служила справі виховання молодих лікарів.

У ті роки базою кафедри були клініка медичного інституту, пологові будинки, жіночі консультації Одеси. Спільна робота з лікувальними закла-

дами міської охорони здоров'я населення сприяла організації в місті Одеса спеціалізованих відділень з невиношування вагітності (пологовий будинок № 5), серцево-судинної патології у матерів, ендокринної гінекології (клініка медичного інституту), ізоімунізації за резус-фактором та системою АВ0 (пологовий будинок № 7), інфекційних захворювань у матері (пологовий будинок № 2), медико-генетичного консультування (обласна клінічна дитяча лікарня) тощо.

Співробітники кафедри проводили консультативну роботу в районах Одеської, Миколаївської областей, жіночих консультаціях міста Одеси. Розпочали роботу денні стаціонари, які працюють донині.

Професор В. А. Соляник-Шилейко виховала гідну зміну професіоналів і припинила традицію запрошувати на завідування кафедри професорів з інших закладів вищої освіти. У наступні роки вихованці одеської школи акушерства та гінекології очолили три кафедри Одеського медичного інституту:

— кафедру акушерства та гінекології № 2 — професор О. О. Зелінський (1983);

— кафедру акушерства та гінекології факультету удосконалення лікарів — професор В. М. Запорожан (1986);

— кафедру акушерства та гінекології № 1 — професор В. Ф. Нагорна (1990).

Важко переоцінити роль професора В. А. Соляник-Шилейко у підготовці наукових кадрів для одеської школи акушерів-гінекологів.

Разом з професором В. А. Соляник-Шилейко працювали доценти: В. Ф. Нагорна, О. О. Зелінський, І. О. Пенанен, В. Я. Івченко, Г. Т. Хмиз, О. Б. Задорожна, І. В. Бордюжевич, К. Ф.

В. Ф. Нагорна

Ковшар; асистенти: В. Ф. Назаренко, Ж. О. Краснова, О. Д. Телющенко, Ю. П. Ганжара, С. В. Шеїн, А. С. Андреева, А. З. Назаренко, Є. Л. Чуднявцев та інші науковці.

З 1990 по 1997 рік завідувачем кафедри акушерства та гінекології № 1 працювала професор **Вікторія Федорівна Нагорна**.

У 1976 році В. Ф. Нагорна захистила кандидатську дисертацію «Автовакцина у комплексному лікуванні хронічних рецидивуючих запальних захворювань жіночих статевих органів». У 1991 році — докторську дисертацію «Доброякісні пухлини яєчників: патогенез, клініка, лікування» [1, 5, 9].

Основними напрямками наукової роботи у той час було вивчення методів діагностики, оперативного і консервативного лікування, реабілітації жінок, що страждають на доброякісні пухлини. Вперше було досліджено функції ензимної, гіпоталамо-гіпофізарно-яєчничкової системи у жінок; введено поняття дисфункцій цих систем, визначено групи ризику даної патології, запропоновано оригінальні хірургічні методи лікування.

Професором В. Ф. Нагорною розроблено методи формування яєчника після вилущування з нього пухлин, трансвагінального вилущування фібротоматозних вузлів. Було отримано патент на пристрій «акушерський скальпель», що давало змогу зменшити можливі ускладнення при виконанні операції кесаревого розтину; виведення голівки плода та метод ушивання стінки матки при операції кесаревого розтину (1992). Розроблено методи медикаментозної та немедикаментозної терапії при урогенітальних хламідійних та інших хронічних інфекціях; нові методи ефективної лазеротерапії. Вдосконалено вивчення етіології, патогенезу, діагностики, нових методів лікування гестозів та дисфункції плаценти, в тому числі при екстрагенітальній патології у вагітних.

Проведено вивчення основних функцій репродуктивної системи жінки, матері в умовах несприятливих екологічних факторів (перименопаузальні розлади, патологія менструальної функції, профілактика і лікування остеопорозу). Під керівництвом В. Ф. Нагорної захищені кандидатські дисертації (С. Р. Галич, Т. І. Пермінова).

За редакцією професора В. Ф. Нагорної видано клінічні лекції «Гінекологія. Клінічні лекції», «Раціональне ведення пологів» (1995), «Тестові завдання» для визначення рівня знань студентів; розділи до монографії «Новые методы диагностики и лечения доброкачественных опухолей и гиперпластических процессов женской репродуктивной системы» (1990); «Нетрадиционные методы лечения в акушерстве и гинекологии» (1995); розділи підручника для медичних вищих закладів освіти «Акушерство» (1995).

Професор В. Ф. Нагорна розробила і вдосконалила класичні методи оперативного і консервативного лікування акушерської та гінекологічної патології, які були підтверджені 35 патентами на винахід, вона є автором понад 300 наукових праць, 10 із яких монографії. В. Ф. Нагорна — «Отличник здравоохранения» (1982), член Всесвітньої і Європейської асоціації акушерів-гінекологів, Асоціації акушерів-гінекологів України, заслужений діяч науки і техніки України. Наразі В. Ф. Нагорна працює професором кафедри акушерства та гінекології на клінічній базі пологового будинку № 7 міста Одеси.

Під керівництвом співробітників кафедри у 1992–1995 роках студентами кафедри опубліковано понад 205 наукових праць.

У березні 1978 року в Одеському медичному інституті було створено курс удосконалення лікарів при кафедрі акушерства та гінекології педіатричного і стоматологічного факультетів. Керував курсом кандидат медичних наук, доцент **Микола Георгійович Стоянов**. Основним напрямом курсів було вдосконалення методів консервативного та оперативного акушерства, радикальної та реконструктивно-пластичної хірургії в гінекології (доцент М. Г. Стоянов, доцент Ю. П. Іванов). Курси користувались значною популярністю серед лікарів, які бажали покращити свої знання й навички з оперативної гінекології [5].

Самостійна кафедра акушерства та гінекології факультету удосконалення лікарів була організована у вересні 1979 року під керівництвом доктора медичних наук, професора Івана Миколайовича Рембеза. Під керівництвом про-

М. Г. Стоянов

фесора І. М. Рембеза була продовжена розробка новітніх способів хірургічного лікування акушерської та гінекологічної патології.

До 1983 року кафедра базувалась у міських пологових будинках №№ 1, 5, 7. З 1983 року основною базою кафедри стала нова обласна клінічна лікарня з пологовим будинком у її структурі. Завдяки колективу кафедри, акушерсько-гінекологічна служба обласної лікарні сформувалась як лікувальний заклад для надання висококваліфікованої допомоги вагітним і гінекологічним хворим міста й області, потім вона стала базою Одеського обласного перинатального центру, яким керувала професор С. П. Посохова (1993–2020).

Окремої уваги заслуговує історія кафедри акушерства та гінекології № 2, яка багато років була самостійним структурним підрозділом і займала своє гідне місце у науково-педагогічній та лікувально-профілактичній діяльності ОНМедУ. Колектив кафедри акушерства та гінекології № 2, тоді ще медичного факультету Новоросійського університету, вперше почав свою науково-педагогіч-

Ф. В. Букоємський

ну та лікувальну роботу у вересні 1921 року (рішення про створення схвалене 1920 року) на базі Одеської міської клінічної лікарні № 11 (район Слобідка) та пологового будинку № 2 Одеси [3]. Першим керівником кафедри був професор **Франц Вікторович Букоємський** (1920–1922).

У зв'язку з реорганізацією навчального процесу кафедра акушерства та гінекології № 2 згодом була об'єднана з кафедрою акушерства та гінекології № 1 — клініку очолював професор Всеволод Миколайович Орлов до 1927 року. У 1927–1930 роках кафедрою завідували професори Р. І. Томпсон, О. Е. Мандельштам і К. І. Курський. В 1932 році кафедра акушерства та гінекології № 2 знову стала самостійним підрозділом, керівниками якої були: 1932–1939 рік — професор Георгій Федорович Цомакіон; 1936–1948 рік — професор Григорій Костянтинів Живатов; 1945–1954 рік — професор Ашот Мойсейович Агаронов; 1952–1953 рік — професор Ольга Євгенівна Нудольська. З 1957 по 1958 рік обов'язки керівника кафедри і клініки виконувала доцент Інна

О. О. Зелінський

Леонідівна Давиденко; 1953–1958 рік — Микола Полієвтович Верхацький, 1957–1958 рік — доцент Інна Леонідівна Давиденко; 1959–1971 рік — професор Яків Васильович Куколев, 1972–1983 рік — професор Ульянов Іосипович Біжан, учень школи професора С. Л. Кейліна.

З 1983 до 2019 року керівником кафедри був професор **Олександр Олексійович Зелінський**, видатний вчений акушер-гінеколог, блискучий клініцист і непересічна особистість. Олександр Олексійович закінчив з відзнакою Вінницький медичний інститут ім. М. І. Пирогова у 1972 році; у 1967-му захистив кандидатську дисертацію «Гемодинаміка органів малого таза у жінок з хронічним сальпінгоофоритом, пролікованих комплексно з використанням біогенних стимуляторів», у 1992 році — докторську дисертацію «Патогенетична терапія і профілактика порушень менструальної функції, запальних захворювань жіночих статевих органів після штучного переривання вагітності» [5, 9].

З 1976 року кафедра розміщується на базі міського пологового будинку № 5, у стінах

якого яскраво проявилось і продовжує втілюватися єднання науково-педагогічного і практичного потенціалу. Саме з ім'ям завідувача кафедри, професора О. О. Зелінського і за його безпосередньої участі в пологовому будинку № 5 впроваджено низку новітніх напрямів і технологій у наданні медичної допомоги жінкам і новонародженим.

Так, вперше в Україні й Одеському регіоні з 1976 року в пологовому будинку розпочато і продовжує вдосконалюватися надання медичної допомоги жінкам з невиношуванням і передчасними пологами. Наразі медичний персонал має більше 45 років досвіду з ведення пологів до терміну і виходження дітей з низькою і екстремально низькою масою тіла. В 1986 році в пологовому будинку відкрито перше в Україні й Одеській області відділення реанімації та інтенсивної терапії новонароджених: сьогодні це оснащене високотехнологічним обладнанням відділення на 12 ліжок і висококваліфікований персонал — чимало співробітників відділення з успіхом поєднують практичну роботу з викладанням в ОНМедУ.

За участі професора О. О. Зелінського в 1984 році на базі пологового будинку було створено жіночу консультацію «Шлюб та сім'я», впроваджено методи функціональної діагностики стану плода, ультразвукове обстеження вагітних і гінекологічних хворих (1981), обстеження на перинатальні інфекції (1988), гормональні, імуноферментні та радіоімунні дослідження (1987), спектрофлуорометричну діагностику (1988), обстеження з приводу прикладної імунології (1986) та гемостазіології (з 1983), спосіб боротьби (хірург-

гічний підхід) з тяжким ускладненням акушерських кровотеч — ДВЗ-синдромом (1985). Вперше в Одесі в 1984 році впроваджено і поширено технологію міні-абортів (вакуум-аспірації) за Карне. З 1993 року вперше в Одеському регіоні було створено напрям дитячої та підліткової гінекології, організовано надання медичної допомоги дівчаткам і підліткам міста Одеси й області в умовах стаціонару; напрям продовжує активний розвиток. З 1994 року вперше в Україні впроваджено у практичну діяльність визначення онкомаркерів та профілактику онкозахворювань на доклінічному етапі; в 1999 році вперше в Україні був створений і продовжує роботу міський центр «Клімактерій».

О. О. Зелінський був гідним представником вітчизняної школи акушерів-гінекологів у роботі багатьох конгресів, наукових форумів у країнах Європи, Америки, Австралії, Азії, членом кількох спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій, редакційних колегій профільних журналів. Завдяки тісній і плідній співпраці колективів пологового будинку і кафедри акушерства та гінекології № 2, зокрема під керівництвом професора О. О. Зелінського, розроблено понад 130 нових методів діагностики і лікування, активно розвивається напрям органозберігаючої хірургії та реконструктивних операцій.

Результати наукових пошуків, досліджень, нововведень набули втілення в захищених дисертаційних роботах на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук (М. В. Шаповал, О. Г. Андрієвський, О. О. Свірський, І. О. Фортуна, Н. М. Білик, Г. С. Манасова) і кандидата медичних наук (24 співробітники).

Основні монографії і підручники, видані співпрацівниками кафедри: «Ендокринологія. От симптома, синдрому к диагнозу», «Перинатологія», «Акушерство», «Невідкладне акушерство», «Замісна гормональна терапія перименопаузальних і постменопаузальних порушень», «Кесарів розтин. Методологія. Т. 1», «Кесарів розтин. Наслідки операції. Т. 2», «Аntenатальная кардиотокография», «Передчасний статевий розвиток у дівчат», «Клімактеричний період. Вибрані глави», «Інфекції та вагітність», «Сучасна контрацепція», «Акушерський практикум», «Діагностика та лікування гемолітичної хвороби плода та новонародженого», «Вагітність і кісткова тканина. Видання в 2-х томах», «Оваріальний потенціал-резерв. Клінічна оцінка» і багато інших.

О. О. Зелінський був членом Всесвітньої Асоціації акушерів-гінекологів, Європейської Асоціації акушерів-гінекологів та онкогінекологів, гінекологів-ендокринологів, Всесвітньої Асоціації ембріологів і репродуктологів, Асоціації патофізіології вагітності, Асоціації дитячих і підліткових гінекологів, товариства «Клімактерій» та інших громадських об'єднань; академіком Української академії технологічних наук. За видатні наукові розробки і великий внесок у практику лікування гінекологічних хворих професор О. О. Зелінський удостоєний звання «Заслужений діяч науки і техніки України», нагороджений знаками «Відмінник освіти України» та «Відмінник охорони здоров'я України», медалями України, почесними званнями та нагородами України. На жаль, померло, у 2019 році, Олександр Олексійович Зелінський був нагороджений громадською

відзнакою за професіоналізм та милосердя — Орденом Святого Пантелеймона в номінації «Взірець служіння суспільству».

В 1996 році професор О. О. Зелінський став одним з головних ініціаторів створення Асоціації акушерів-гінекологів України, яка є однією з перших професійних лікарських спільнот в Україні і сьогодні залишається Всеукраїнською громадською організацією, що об'єднує фахівців, які займаються практичною, педагогічною та науково-дослідною діяльністю у сфері акушерства та гінекології. Протягом більше 23 років, з 1998 по 2019 рік, професор О. О. Зелінський був віцепрезидентом Асоціації, головою Одеського відділення Асоціації акушерів-гінекологів України; з 2005 року він був Головою правління, з 2006 року — Президентом Одеської Крайової організації Всеукраїнського лікарського товариства (ВУЛТ). Професор Зелінський активно забезпечував розв'язання медичних проблем населення, розвиток вітчизняної медичної науки, сприяв професійному росту медичних працівників, їхньому правовому та соціальному захисту, задоволенню законних соціальних, економічних, творчих та інших інтересів лікарської спільноти.

На клінічній базі кафедри акушерства та гінекології ОНМедУ — КНП «Пологовий будинок № 5», з ініціативи Одеського відділення Асоціації акушерів-гінекологів України, за підтримки ректора ОНМедУ, академіка НАМН України В. М. Запорожана і за рішенням Вченої ради Одеського національного медичного університету від 26.12.2019 року створено робочий кабінет-музей «Життя і творчість професора О. О. Зелінського», де можна ознайо-

митися з творчою спадщиною великого вченого і педагога, перейнятися історією багатогранного життя всієї кафедри, провести заняття зі студентами, лікарями-інтернами або курсантами в робочій атмосфері, предмети якої зберігають найсвітліші спогади про професора О. О. Зелінського та надихають на нові звершення.

У 1986 році кафедрі акушерства та гінекології факультету удосконалення лікарів очолив професор **Валерій Миколайович Запорожан** — висококваліфікований фахівець, провідний вчений у галузі акушерства, гінекології та генетики [2, 9].

Валерій Миколайович у 1971 році закінчив з відзнакою Одеський медичний інститут ім. М. І. Пирогова. З 1971 по 1974 рік працював старшим лаборантом, асистентом кафедри акушерства та гінекології Одеського медичного інституту ім. М. І. Пирогова. В 1976 році захистив кандидатську дисертацію «Криогенный метод лечения некоторых заболеваний шейки матки». У 1982 році Валерій Миколайович успішно захистив докторську дисертацію «Комбинированное криогенное лечение гиперпластических процессов матки» [5, 9].

Основні вектори його наукової діяльності спрямовані на вивчення цитогенетичних, молекулярних та імунних механізмів онкогенезу, використання стовбурових клітин у регенеративній медицині; проблеми репродуктивного здоров'я, підвищення ефективності допоміжних репродуктивних технологій; ведення вагітності й пологів високого ризику, в тому числі при екстрагенітальній патології, ВІЛ-інфекції; розробку та вдосконалення мінімально інвазивних органозберігаючих та реконструктивно-плас-

тичних методів лікування, у тому числі з використанням ендоскопічних та інтраскопічних технологій, кріохірургії, лазерної та ультразвукової енергії; розробку і вдосконалення методів регенеративної та генетичної медицини.

Під керівництвом професора В. М. Запорожана — енергійної, талановитої, творчої людини з високою ерудицією і нестандартними, інноваційними рішеннями, значно розширився спектр наукових досліджень, професійних, в тому числі міжнародних, зв'язків кафедри. Цьому сприяли також непересічна особистість Валерія Миколайовича, його ентузіазм, комунікабельність, уважне ставлення до колег, щира людяність, вміння генерувати і розвивати найсміливіші ідеї, зацікавити партнерів, згуртовувати однодумців, бути «на крок попереду всіх», підтримувати будь-кого, хто звертався по допомогу.

У 1978 році В. М. Запорожан очолив перший в Україні кріохірургічний центр для лікування передпухлинних станів у гінекології. В 1983 році організував перше в країні відділення імунодіагностики та імунокорекції в гінекології. Результати роботи науковців під його керівництвом з питань упровадження комбінованих кріохірургічних технологій досягли провідних позицій на республіканському і міжнародному рівнях. Лабораторія згодом була реорганізована в обласний Центр патології шийки матки, на основі якого було створено Міжнародний Центр «Здоров'я сім'ї» під керівництвом професора В. М. Запорожана.

Основними напрямками наукової діяльності колективу молодих вчених під керівництвом В. М. Запорожана були кріохірургія, лікування за допомогою

В. М. Запорожан

преформованих фізичних факторів, а згодом і ендоскопічна та малоінвазивна хірургія в гінекології. У подальші роки професор В. М. Запорожан сформував самостійну наукову школу. Об'єднання кафедри з кріохірургічним центром й імунологічною лабораторією сприяло розширенню можливостей наукової діяльності. Основні дослідження в період з 1986 по 1990 рік були присвячені вивченню патогенезу гіперпластичних процесів матки (В. М. Запорожан), яєчників (В. Ф. Нагорна), імунодіагностики гіперпластичних процесів (О. В. Хайт). Результати роботи були визнані пріоритетними проблемною комісією АМН України (жовтень 1986 року). На кафедрі розроблені й успішно застосувались на практиці методи імунодіагностики та імунотерапії при гінекологічній і акушерській патології (кріохірургічне лікування передракових станів шийки матки і ендометрія, комплексне з немедикаментозними факторами лікування запальних захворювань жіночих статевих органів). На рівні найбільш розвинених країн світу виконані розробки кафедри з ендоскопічної діагностики і хі-

рургії, лікування менопаузальних розладів, використання немедикаментозної терапії в гінекології (В. М. Запорожан, В. М. Нізов, І. З. Гладчук, Т. О. Єрмоленко, К. П. Тумасян, В. В. Беспоясна, В. В. Бубнов).

У 1988 році під керівництвом В. М. Запорожана було створено Міжнародний науково-медичний центр здоров'я сім'ї. У ті роки це була перша лікувальна науково-дослідна структура госпрозрахункової діяльності. Сміливе організаційне рішення визначило головне завдання роботи Центру — надання висококваліфікованої допомоги населенню. У 1997 році Центр було реорганізовано в Науково-дослідний інститут здоров'я сім'ї. В НДІ здоров'я сім'ї працювало понад 100 співробітників. Основними пріоритетними науковими напрямками протягом останніх 20 років були розробки в галузі кріохірургії, лікування гіперпластичних процесів матки та менопаузальних розладів, ендометріозу, безплідності. Результати роботи щодо застосування ендоскопічних методів діагностики, лікування в акушерстві та гінекології одеські науковці щороку представляли на міжнародних науково-практичних конференціях.

З початку 90-х років пріоритетним напрямом діяльності кафедри було вивчення вагітності високого ризику. Значні успіхи були досягнуті при розробці методів діагностики та ведення вагітності високого ризику (перинатальна охорона плода при його хронічній гіпоксії, гіпотрофії, дисфункції плаценти, ведення вагітних з гестозами та екстрагенітальною патологією), профілактика і лікування ускладнень вагітності та пологів з використанням немедикаментозних методів (ультрафіолетове опромі-

нення крові, лазеротерапія, баротерапія тощо).

У 1997 році кафедра акушерства та гінекології лікувального факультету була реорганізована й об'єднана з кафедрою факультету удосконалення лікарів. Очолив кафедру акушерства та гінекології № 1 ректор Одеського державного медичного університету, доктор медичних наук, професор Валерій Миколайович Запорожан. Результати наукових досліджень стали основою докторських дисертаційних робіт: вивчення патогенезу і лікування пізніх гестозів у вагітних з цукровим діабетом (Н. М. Нізова, 1994); питання діагностики і терапії плацентарної недостатності як екологічного стану висвітлені у докторській дисертації В. П. Міщенко (1998); перинатальна охорона плода при синдромі хронічної плацентарної недостатності — в докторській дисертації Н. М. Рожковської (1999); ендохірургія в комплексному лікуванні жіночого безпліддя — в докторській дисертації І. З. Гладчука (1999), профілактика перинатального інфікування, післяпологові ускладнення при хламідійній інфекції, трансмісії ВІЛ-інфекції (докторська дисертація С. П. Посохової).

В 1999 році Валерій Миколайович Запорожан створив Науково-дослідний інститут нових медичних технологій і проблемних захворювань, на базі якого почали функціонувати постійно діючі курси післядипломної підготовки лікарів з оперативної ендоскопії в гінекології. У практичну медицину широко впроваджувались досягнення гінекологічної ендокринології, генетики, клінічної імунології. Оснащення сучасним ендоскопічним хірургічним обладнанням, підготовка висококваліфікованих фахівців да-

ють змогу виконувати всі види ендоскопічних втручань. Створені й успішно розвивались відділення репродукції, експериментальної ембріології, передімплантаційної діагностики, молекулярно-генетична лабораторія.

Основні наукові роботи вчених кафедри акушерства та гінекології медичного факультету присвячені патогенезу і новим методам терапії пізніх гестозів (В. Ф. Нагорна, В. Г. Марічереда); веденню вагітних високого ризику (цукровий діабет, гіпертензивні розлади — Н. М. Нізова), вивченню гіперпластичних процесів матки (В. В. Беспоясна) і генітального ендометріозу (К. П. Тумасян, Т. П. Тряпціна, А. Г. Волянська); аномалій розвитку жіночих статевих органів (О. В. Іванова), репродуктивної функції у жінок-робітниць хімічних підприємств (К. Ф. Ковшар, Н. М. Саннікова); пухлинних новоутворень жіночих статевих органів (В. Г. Марічереда); вдосконаленню ендохірургічних методів у лікуванні жіночого безпліддя (І. З. Гладчук, Г. В. Шитова, Г. Б. Щербина, М. Ю. Голубенко, Ю. С. Мозговий); проблемам ВІЛ-інфікування в акушерстві, перинатології, гінекології (С. П. Посохова); впливу агресивних чинників навколишнього середовища на організм матері і плода, формування первинної, вторинної плацентарної недостатності, питанням перинатальної охорони плода (В. П. Міщенко, Н. М. Рожковська, С. Р. Галич).

З 1994 року проводились комплексні дослідження з питань впливу негативних факторів навколишнього середовища регіону на рівень захворюваності серед жінок, у системі мати-плацента-плід-новонароджений-дитина, розвитку аномалій у плода (В. П. Міщенко).

Одним з актуальних напрямів роботи кафедри у структурі Науково-дослідного інституту нових медичних технологій і проблемних захворювань було вивчення механізмів патогенезу, удосконалення методів діагностики та лікування захворювань репродуктивної системи людини; взаємодії основних регуляторних систем організму в онкогенезі (І. З. Гладчук, В. Г. Марічерета, Н. М. Рожковська, кандидат медичних наук Ю. С. Мозговий, кандидат медичних наук В. В. Бубнов), лікування пухлинних захворювань репродуктивної системи, ендокринних розладів (Т. О. Єрмоленко, К. П. Тумасян, В. В. Беспоясна).

У відділенні репродукції НДІ нових медичних технологій проблемних захворювань виконувались всі види допоміжних репродуктивних технологій і екстракорпорального запліднення за протоколами ВООЗ. Вивчалися нові способи культивування ембріонів. Проводилась передімплантаційна діагностика захворювань й аномалій розвитку плода (старший науковий співробітник, кандидат медичних наук Р. В. Соболев).

З 1995 року під керівництвом професора В. М. Запорожана кафедра стала провідною установою в реалізації регіональної програми «Планування сім'ї і контрацептивне здоров'я», яка виконувалась спільно з Агентством міжнародного розвитку США. Співробітники кафедри брали активну участь у виконанні Національної програми «Профілактика вертикальної трансмісії ВІЛ» (передача ВІЛ від матері до дитини — Н. М. Нізова, С. П. Посохова).

Акушери-гінекологи одеської школи працювали над проектом комплексної програми

«Вплив несприятливих факторів на здоров'я людини та їх корекція з метою збереження генофонду України», який був затверджений АМН України й узгоджений як державна національна програма. З 2003 року виконувалась НДР «Дослідження впливу агресивних факторів зовнішнього середовища на репродуктивне здоров'я жінок та розробка методів і способів збереження репродуктивного здоров'я жінок, які працюють у цих умовах».

До програми підготовки лікарів-інтернів введено циклові програми з питань планування сім'ї, курс тренінгів «Запобігання передачі ВІЛ від матері до дитини», частина проєкту з дитячим фондом ООН ЮНІСЕФ. Активно виконувалась Національна програма «Профілактика захворювань жіночих статевих органів після искусственного прерывания беременности» (1992, керівник — професор О. О. Зелінський). Значних успіхів досягнуто у питаннях онкогінекології. Вивчали цитогенетичні, молекулярні, імунні методи онкогенезу органів репродуктивної системи. З 2004 року виконувалась НДР «Молекулярно-генетичні та екологізалежні механізми розвитку пухлин репродуктивної системи: шляхи удосконален-

ня діагностики, лікування і профілактики».

Науковці Одеського національного медичного університету під керівництвом академіка НАМН України В. М. Запорожана досягли значних успіхів у дослідженні ембріональних стовбурових клітин. Розпочато клінічне застосування клітинної терапії: трансплантація стовбурових клітин або їхніх похідних. За деякими напрямками проводилися клінічні випробування. Написана перша в Україні фундаментальна монографія з біології стовбурових клітин та їхнього застосування в медицині на основі молекулярно-генетичних механізмів, що активізують диференціацію стовбурових клітин. Подано приклади досягнення клінічної медицини щодо використання стовбурових клітин при захворюваннях ЦНС, серця, підшлункової залози, печінки, нирок. Питання епігенетики, пренатальної діагностики, лікування з використанням молекулярно-генетичних технологій розробляє доктор медичних наук, професор В. Г. Марічерета.

В. М. Запорожан — автор понад 700 наукових праць, у тому числі 46 монографій, 14 підручників, навчальних посібників, атласів та понад 100 ви-

Наукові видання з акушерства та гінекології

находів. Серед його праць підручники, навчальні посібники, атласи, монографії «Молекулярно-генетические и биофизические методы исследования в медицине» (1996), «Видеоэндоскопические операции в хирургии и гинекологии» (1999); «Акушерство та гінекологія» (1996, 2000, 2005, 2014) «Гінекологічна патологія» (2002), «ВИЧ-інфекція і СПИД» (2003, 2004); «Стволовые клетки» (2004); «Генетика пухлин жіночих репродуктивних органів» (2004); «Акушерська патологія» (2005), «Оперативна гінекологія» (2005), «Біоетика» (2005); «Генетична медицина» (2008), «Путь к нооэтике» (2008), «Етюди про моральність» (2018), «Ендоскопічна хірургія» (2019) та багато інших, які отримали державні відзнаки й високу оцінку студентів і лікарів.

Під керівництвом академіка В. М. Запорожана захищено 33 докторські та 74 кандидатські дисертації.

В. М. Запорожан — член Президії НАМН України та Міжнародної академії ім. Альберта Швейцера, Президент Асоціації акушерів-гінекологів України, голова проблемної комісії «Акушерство і гінекологія» МОЗ і НАМН України, Міжвідомчої та координаційної ради НАМН та МОЗ України з фундаментальних і прикладних проблем медичної генетики, засновник і директор НДІ молекулярно-генетичної та клітинної медицини, член Національного комітету та Європарламенту з біоетики, Європейської спілки гінекологів-онкологів, Американської асоціації гінекологів-лапароскопістів, почесний доктор багатьох зарубіжних університетів і академій, член Комітету з державних премій України в галузі науки і техніки, засновник та

головний редактор наукових журналів «Одеський медичний журнал», «Досягнення біології та медицини», медико-філософського журналу «Інтегративна антропологія», член редакційних рад і колегій кількох національних та наукових індексцтованих іноземних журналів, у тому числі «Репродуктивна ендокринологія», «Медична освіта» тощо.

Валерій Миколайович за видатні досягнення в освіті, науці та практиці нагороджений багатьма відзнаками, у тому числі орденом «За заслуги» I, II, III ступеня (1997–2006). У 1997 році його нагороджено Дипломом Почесного члена Польської Академії Медицини, міжнародною медаллю Польської Академії Медицини «За заслуги в медицині», у 1999-му — Великою Золотою медаллю Альберта Швейцера. В 1997 році разом з колективом співавторів він отримав Державну премію України за цикл праць «Вроджена спадкова патологія дітей України: діагностика та лікування». Нагороди Валерія Миколайовича: Президентська Медаль університету ім. Джорджа Вашингтона (Вашингтон, США, 1998), вища нагорода Польської Академії Медицини «Велика золота зірка» (1998), орден Миколи Чудотворця «За примноження добра на Землі» (1998), орден «За вірність Батьківщині» III ступеня (2000), Медаль Гіппократа (Всесвітній фонд Гіппократа, Греція, 2000), нагорода «Socrat award» (Велика Британія, 2006) та ін. У 2001 році за цикл робіт «Нові підходи і технології в діагностиці та лікуванні онкологічних захворювань» отримав премію ім. Кавецького. З 2009 року академік В. М. Запорожан — почесний громадянин міста Одеси.

У 2015 році кафедру акушерства та гінекології № 1 очо-

І. З. Гладчук

лив професор **Ігор Зіновійович Гладчук** — доктор медичних наук, професор, член Президії Асоціації акушерів та гінекологів України, член Європейської Асоціації гінекологів-ендоскопістів (ESGE), член Європейської Асоціації гінекологічних онкологів (ESGO), почесний член Асоціації акушерів та гінекологів Польщі, почесний член Асоціації репродуктологів Угорщини [9].

У 2020 році у зв'язку з реорганізацією об'єднано кафедру акушерства та гінекології № 1 з кафедрою акушерства та гінекології № 2, завідувачем кафедри призначений доктор медичних наук, професор І. З. Гладчук.

Сьогодні базами кафедри є пологові будинки міста Одеси №№ 1, 2, 5, 7, Обласний перинатальний центр (керівник — І. І. Рязанцев), пологові будинки міста Миколаєва, Херсона, гінекологічні відділення міських лікарень, у тому числі гінекологічна університетська клініка. Гінекологічна клініка Багатопрофільного медичного центру Одеського національного медичного університету (БМЦ ОНМедУ) є сучасним медичним закладом, що пра-

цює згідно з міжнародними стандартами лікування та догляду, у комфортних, дружніх до пацієнтів умовах. У гінекологічній клініці БМЦ ОНМедУ працюють 4 професори, 3 доценти, 7 кандидатів медичних наук; виконуються операції підвищеної складності: лапароскопічні, гістероскопічні, вагінальні, лапаротомні, з комбінованих доступів із застосуванням новітніх технологій (сучасна HD-система, ультразвуковий скальпель LOTUS, аргонна плазма, лазер Domier, молекулярно-резонансна система Vesalius).

Професор І. З. Гладчук ефективно розвиває методи органозберігаючої та радикальної хірургії. Виконується увесь спектр високотехнологічних гінекологічних операцій:

- міомектомія ендоскопічним, лапаротомним та вагінальним доступами, включаючи міомектомію при великих розмірах вузлів, рецидивах міоми, після раніше проведеної емболізації маткових артерій та фокусованої ультразвукової абляції, у разі їхньої неефективності, у тому числі під час вагітності;

- оперативне лікування утворень яєчників переважно лапароскопічним доступом, зокрема при вагітності;

- реконструктивно-пластичні операції на маткових трубах;

- повний спектр оперативних втручань при передракових та онкологічних захворюваннях жіночих статевих органів з використанням сучасної ендоскопічної техніки, гіпертермічної хіміотерапії (HIPEC), лімфодисекції з NIR-/ICG-флуоресцентною візуалізацією при гінекологічних злоякісних новоутвореннях;

- реконструктивно-пластичні операції при вроджених

Майстер-клас від академіка В. М. Запорожана

аномаліях та вікових змінах зовнішніх статевих органів;

- реконструктивно-пластичні операції при внутрішньоматковій патології з використанням гістерорезектоскопії (поліпи ендометрія, гіперплазія ендометрія, внутрішньоматкова перегородка, субмукозна міома матки, внутрішньоматкові синехії, у тому числі при синдромі Ашермана);

- реконструктивно-пластичні операції при генітальних пролапсах і нетриманні сечі вагінальним та лапароскопічним доступами з використанням синтетичних матеріалів, у тому числі промонтофіксація, сакроспінальна фіксація, операція TVT-O;

- реконструктивно-пластичні операції при аномаліях розвитку матки і піхви гістероско-

Новітнє обладнання на службі акушерсько-гінекологічної справи

пичним, лапароскопічним та вагінальним доступами, у тому числі операції при складних комбінованих вадах);

— органозберігаюче лікування при аденоміозі лапароскопічним, гістерорезектоскопічним і лапаротомним доступами;

— комбіноване органозберігаюче лікування при шийковій вагітності;

— реконструктивно-пластичні операції при неспроможності рубця на матці після різноманітних операцій, у тому числі після операції кесаревого розтину;

— операції при зовнішньому генітальному ендометріозі з ураженням придатків матки, матки, ректоцервікального простору, екстрагенітальний ендометріоз з ураженням передньої черевної стінки, кишечника, сечових шляхів, переважно лапароскопічним доступом;

— повний цикл експертної медичної допомоги в діагностиці та лікуванні різноманітних захворювань і патологій розвитку репродуктивної системи у дівчат, симультанні хірургічні втручання при поєднаній хірургічній, гінекологічній, урологічній патології.

Під керівництвом професора І. З. Гладчука гінекологічна клініка БМЦ ОНМедУ в 2020 році отримала статус «Клінічний і науковий центр ендометріозу», що за структурою, якістю надання медичної допомоги, науково-дослідною роботою відповідає вимогам Європейської ліги ендометріозу (EEL) спільно з Фондом досліджень ендометріозу і Асоціацією ендометріозу. Це перший заклад в Україні, який одержав найвищий, третій рівень сертифікації (клінічний та науково-дослідний центр).

На клінічній базі кафедри здійснюється навчальний процес зі студентами 4–6 курсів,

лікарями-інтернами та курсантами циклів удосконалення лікарів з використанням симуляційного навчального обладнання, відеотрансляцій хірургічних втручань з операційної «наживо», проведенням лекцій, майстер-класів з участю академіка В. М. Запорожана, професора І. З. Гладчука та інших провідних вітчизняних й іноземних фахівців. Студенти, лікарі-інтерни, курсанти для вдосконалення практичних навичок та комунікативних здібностей мають доступ до симуляційного класу, який оснащений новітньою інноваційною технікою. Новітні інформаційні та мультимедійні, симуляційні технології надають змогу відточувати майстерність для лікарів з досвідом, отримати знання та навички, які необхідні для ефективної роботи лікарям-початківцям.

Кафедра акушерства та гінекології за ініціативою і під керівництвом професора І. З. Гладчука щороку організовує і успішно проводить науково-практичні конференції з актуальних питань гінекології, акушерства, з проблем ендометріозу, онкогінекології. Виконується НДР «Вдосконалення методів профілактики, діагностики та лікування захворювань репродуктивної системи жінки із застосуванням новітніх медичних та молекулярно-генетичних технологій».

Триває робота щодо міжнародного співробітництва, зокрема з Гейдельберзьким університетом в Німеччині, в проєкті «Erasmus» тощо.

Наукові дослідження співробітників кафедри акушерства та гінекології, гінекологічної клініки, участь у міжнародних дослідженнях і конференціях спрямовані на постійне вдосконалення і найкращі результати. Співробітники кафедри про-

водять плідну видавничу діяльність (монографії, підручники, інформаційні листи, нововведення, патенти, атласи, методичні рекомендації, статті). Функціонує студентський науковий гурток. Здійснюються виїзди в районні лікарні для надання консультативної та лікувальної допомоги.

Сьогодні на кафедрі акушерства та гінекології ОНМедУ працюють викладачі — доктори, кандидати медичних наук, більшість з яких є вихованцями наукової школи академіка В. М. Запорожана і захистили дисертаційні роботи в спеціалізованій раді Одеського національного медичного університету.

Співробітниками кафедри є академік НАМН України В. М. Запорожан (ректор Одеського національного медичного університету), професори, доценти, асистенти: І. З. Гладчук (завідувач кафедри), В. Г. Марічереда, А. Г. Волянська, В. Ф. Нагорна, В. П. Міщенко, Н. М. Рожковська, С. П. Посохова, О. Г. Андрієвський, Т. О. Єрмоленко, М. В. Шаповал, Г. С. Манасова, В. В. Артьоменко, М. Ю. Голубенко, Т. Я. Москаленко, О. М. Носенко, І. А. Анчева, І. В. Шпак, М. Г. Запорожченко, О. Я. Назаренко, С. М. Корнієнко, З. В. Чумак, О. П. Рогачевський, Р. Г. Бічевська, Г. Л. Лавриненко, Т. І. Пермінова, К. П. Тумасян, О. М. Павловська, Г. Б. Щербина, Г. В. Шитова, Л. А. Товштейн, В. В. Дерішов, В. Л. Кожаков, О. М. Степановічус, Т. А. Лунько, Н. М. Каштальян, О. Б. Задорожна, М. І. Щурко, О. М. Крупнік, К. О. Ніточко, О. В. Туренко, В. В. Малюк, О. В. Вододюк, Н. Г. Кузева, Т. М. Адамовська, С. В. Дерішов, Г. В. Кожухар, Л. В. Мніх, О. М. Надворна, Т. П. Шаблій, Ж. О. Краснова, І. Л. Головатюк-Юзефпольська,

К. В. Ходорчук, Н. М. Настрада, О. В. Жовтенко, І. В. Антоненко, Ю. В. Онищенко, О. О. Садовнича, О. П. Борщова, Д. О. Григурко, Д. М. Щурко, Г. Ю. Кушнір, А. В. Сидоренко, О. М. Левківська, Ю. В. Герман, К. В. Латій, С. В. Ніколаєва, Д. М. Железов, Р. І. Гонга, А. А. Гриценко, Л. І. Берлінська, Д. Ю. Парубіна, Л. В. Дудченко, Е. А. Панчук, Н. В. Кузьмін, Л. М. Попова, А. П. Тарнавська, О. І. Шевченко, Л. І. Дімчева.

Отже, кафедра акушерства та гінекології Одеського національного медичного університету, яка має 120-річну історію, зробила і сьогодні робить значний внесок у розвиток медичної науки і практики. Знання історії є вшануванням пам'яті наших попередників і має велике виховне значення для прийдешніх поколінь лікарів і науковців.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів при підготовці даної статті.

Ключові слова: Одеський національний медичний університет, кафедра акушерства та гінекології, 120 років.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биографический словарь профессоров Одесского медицинского института им. Н. И. Пирогова (1900–1990 гг.). Одесса : Маяк, 1991. 328 с.

2. Валерій Миколайович Запорожан: творчий шлях. До 70-річчя з дня народження / упоряд. Г. І. Хандрікова. Одеса : ОНМедУ, 2017. 240 с.

3. Васильев К. К. Врачи, больницы, аптеки старой Одессы. Одесса : Оптиум, 2007. 247 с.

4. До XXV-річної науково-педагогічної діяльності директора клініки професора Г. Ф. Цомакіона. Медичний звіт акушерсько-гінекологічної клініки Одеського медінституту з 1930 по 1935 рік. Збірник праць першої акушерсько-гінекологічної клініки (№ 7), упоряд. : В. А. Жимаринський, Б. Я. Дондиш і А. М. Веселовський. Одеса, 1985.

5. Запорожан В. М., Міщенко В. П. Біля витоків життя. Одеса : Одес. держ. мед. ун-т, 2002. 138 с.

6. Коханский В. Одесса за 100 лет. Ист. очерк и иллюстрир. путеводитель на 1894 г. Одесса, 1894.

7. Краткий Отчет по Одесскому Городскому Родильному Дому за время заведования профессора В. Н. Орлова — с 15 июня 1908 года по 1-е октября 1918 года.

8. Проф. В. Н. Орлову. Сборник научн. работ по акушерству и гинекологии: Ко дню 35-летнего юбилея научной, преподавательской и врачебной деятельности. Одесса, 1925.

9. Профессора Одесского национального медицинского университета (1900–2015). Биографический словарь / сост. В. Н. Запорожан, В. И. Кресюн, Г. И. Хандрикова. Одесса : ОНМедУ, 2016. 320 с.

REFERENCES

1. Biographical dictionary of professors of Odessa Medical Institute. N.I. Pirogov (1900-1990). Odessa, Mayak, 1991. 328 p. (In Russian)

2. Valery Nikolaevich Zaporozhyan: creative way. To the 70th anniversary of his birth. Khandrikova GI. Odessa, ONMedU, 2017. 240 p. (In Ukrainian)

3. Vasiliev KK. Doctors, hospitals, pharmacies of old Odessa. Odessa. Optium, 2007. 247 p. (In Russian)

4. To the XXV-year scientific and pedagogical activity of the director of the clinic, Professor G.F. Tsomakion. Medical report of the obstetrics and gynecology clinic of the Odessa Medical Institute from 1930 to 1935. Proceedings of the first obstetrics and gynecology clinic (№ 7), ed. by Zhimarinsky VA, Dondysh BYa. and Veselovsky A.M. Odessa, 1985. (In Ukrainian)

5. Zaporozhan VM, Mishchenko VP. At the origins of life. Odessa, Odessa State Medical University, 2002. 138 p. (In Ukrainian)

6. Kokhansky V. Odessa during 100 years. Hist. essay and illustr. guide to 1894. Odessa, 1894. (In Russian)

7. Brief Report on the Odessa City Maternity Hospital during the work of Professor V.N. Orlov — from June 15, 1908 to October 1, 1918. (In Russian)

8. Prof. V.N. Orlov. Collection of scientific works on obstetrics and gynecology: On the occasion of the 35th anniversary of scientific, teaching and medical activity. Odessa, 1925. (In Russian)

9. Professor of the Odessa National Medical University (1900–2015). Biographic word book. Zaporozhan VA, Kresiun VY, Khandrikova GI. Odessa, ONMedU, 2016, 320 p.

*Надійшла до редакції
04.02.2022 р.*

Прийнята до друку 18.02.2022 р.

*Електронна адреса
для листування
valentinamishcenko@gmail.com*

